

A tanulmány első megjelenése: „»Különlegesen tehetséges ifjú zongorista« Faragó György születésének 100. évfordulójára.” *Muzsika* LVI/11 (2013. november): 29–31.

SZABÓ FERENC JÁNOS

„Különlegesen tehetséges ifjú zongorista”

Faragó György születésének 100. évfordulójára

Faragó György születésének századik évfordulóját 2013 novemberében – ünnepeljük? Egyik nagy tisztelője azzal köszönt el tőlem nem is olyan régen, hogy Faragót mára „elfelejtették...”. Alig néhány év adatott neki a zongoraművészi pályán, karmesterként és zeneszerzőként még kevesebb. Dohnányi Ernő zeneakadémiai művészképzőjének egyik legtehetségesebb növendéke volt, a második világháború küszöbén Budapest egyik legismertebb művésze, Európa-szerte koncertező zongorista, korai halála miatt azonban örökre „csak” egy nagy tehetség maradt, nevét – több más Dohnányi-növendékkel ellentétben – mintha valóban elfelejtették volna.

Igen, Faragó neves kortársairól, Fischer Annie-ről, Ferenczy Györgyről, Anda Gézáról, Földes Andorról vagy éppen a cikk címében is idézett Cziffra Györgyről zongoraversenyeket, ösztöndíjakat, emlékérmeket neveztek el, zongorajátékukat több-kevesebb CD-nyi hangfelvétel őrzi, még tanáruk, Dohnányi is több CD-re valót hagyott maga után. Persze hiba lenne egy nyolc évig tartó előadóművészi pályát mások több évtizedes koncert- és pedagógiai munkásságával összehasonlítani. Az igazi összehasonlítást azonban a harmincas években még megengedhette magának Dohnányi Ernő, amikor így nyilatkozott: „a zongoratanszéknek két nagy jövőjű művészjelöltje van: Faragó György és Cziffra György”. Mindehhez érdemes felidéznünk, miként vélekedett Cziffra a nála hét évvel idősebb egykori zeneakadémiai zongoristatársáról: „Mialatt mi szorgalmasan, több-kevesebb szerencsével lejátsoztuk mesterünknek a feladott darabokat, ő ugyanazon a zongorán, amelyet mások csak püfölni tudtak, egybeolvasztotta saját lényét a zene szellemével, és bennünket mindannyiunkat megrendített.”¹

Faragó György nagyjából középtájon helyezkedik el a zeneakadémiai zongorista-családfán: utolsó növendékei az elmúlt években távoztak el közülünk, „növendék-unokái” viszont még aktív tanárok a Zeneakadémián. Már gyermekkorában megmutatkozott kivételes tehetsége, 1924-ben Nemeček Ernő szerepét játszotta Balogh Béla némafilmjében. Édesapja hamar elhagyta a családot, édesanyja, Reiszky Emma zongoratanárnő egyedül nevelte két

tehetséges gyermekét. Tehetségüket – Faragó György unokahúga szerint – édesapjuk ágán örökölhették, az apai családban voltak tehetséges muzsikuskok. A családi legendárium szerint csukott ajtó mögött eleinte nem lehetett megkülönböztetni, melyik Faragó gyermek játszik a zongorán.

Rendkívül fiatalon, kilencévesen már a Zeneakadémia növendéke, az előkészítő és az akadémiai tanfolyamot a Szendy- és Busoni-növendék Nagy Gézánál, majd a tanárképzőt Székely Arnolddal – Thomán István növendékénél – végezte. Közben zeneszerzést is tanult Siklós Albert osztályában, a zongora művészképző három évét pedig Dohnányi növendékeként töltötte. 1936 júniusában diplomázott, az 1937–1938-as tanévtől kezdve már zongorát tanított a Zeneakadémián és a Nemzeti Zenedében.

Pályája óriási sikerrel indult, 1939 májusában – a döntőben három francia zongoraművészt megelőzve – megnyerte a luxemburgi Fauré-versenyt. Faragó kivételes képességeit bizonyítja, hogy a döntőben kötelezően előadandó művet, Fauré zongorára és zenekarra írt *Balladáját* a helyszínen tanulta meg. Ez a versenygyőzelem megnyitotta számára Európa hangversenytermeinek kapuit. Néhány hónappal később azonban kitört a második világháború, így koncertturnéi Franciaországra, Hollandiára és Belgiumra, valamint a skandináv országokra korlátozódtak, ugyanakkor rendkívül sokat játszott hangversenyeken Budapesten és más magyar városokban. Gyakori kamarazene-partnere volt a Waldbauer Kvartett, valamint Végh Sándor és vonósnégyese.

1941 januárjában fel kellett adnia zeneakadémiai állását, tanári működését csak a Zenedében folytatta, ahol viszont haláláig tanított. Zenedei növendéke volt többek között Bächer Mihály, Tóth Margit és Waldbauer Iván, míg a Zeneakadémián tanult nála Varasdy Emmi – tőlük és más Faragó-növendékektől ismerjük tanítási módszerét, mely a Liszttel kezdődő zongoratanári hagyományt követte: a növendék által eljátszott darabot különösebb magyarázatok nélkül maga is előjátszotta.

Nemcsak versenygyőzelme, hanem baráti társasága, intelligenciája is legendás volt a maga korában. Utóbbinak bizonyítéka például az előadóművészetről írott tanulmánya (*A zenei előadás*), mely csak halála után jelenhetett meg.² 1943 júniusában jogi doktorátust is szerzett, baráti társaságát Bächer Mihály „bonyolult bolygórendszer”-ként jellemezte.

1942 májusában mutatkozott be karmesterként, második karmesteri fellépésekor, 1944 februárjában saját zenekari darabját is vezényelte. Pályája azonban tragikus hirtelenséggel ért véget. Koncertnaplójának utolsó bejegyzése 1944. március 13., néhány nappal később a németek elfoglalták Magyarországot. Faragót – valószínűleg túlhajtott életvitele miatt –

gyomorrák támadta meg, 1944. december 7-én, mindössze 31 évesen meghalt. Szerencsétlen egybeesés, hogy éppen akkor volt aktív, amikor a világ is forrongott.

Ma sem tudjuk pontosan, hány hanglemez készült Faragó György zongorajátékáról. 1985-ben megjelent portrélemezén (*Magyar előadóművészek – Faragó György*. Hungaroton LPX 12720) archív lemezfelvételek szerepelnek, a Radiola lemezcég kiadványaiból. Faragó pályája a magyar lemezgyártás szempontjából éppen a legjobbkor indult, hiszen a harmincas évek végén, negyvenes évek elején működött magyar lemezcégek már nagyszámú, jó minőségű klasszikus zenei hangfelvételt készítettek. A Radiola repertoárján többek között Telmányi Emil és Zathureczky Ede hegedűművész, Fricsey Ferenc és Ferencsik János karmester hanglemezei mellett Nikita Magaloff és Faragó György szóló zongorafelvételei is megtalálhatók. Ekkor készültek az első magyarországi, több lemezre rögzített klasszikus zenei hangfelvételek, köztük Beethoven Tavaszi és Kreutzer-szonátája Zathureczky és Faragó előadásában – ezeket sajnos napjainkig sem adták ki újra. S bár Faragó rádióban adott hangversenyei nem maradtak fenn, a kevés elkészült lemezfelvételnek csak örülhetünk.

Előadóművészetét nemcsak e néhány hangfelvétel alapján ismerhetjük meg. A család tulajdonában fennmaradt Faragó György hagyatéka, benne számtalan újsággkritika, illetve a már említett koncertnaplója. A nagy alaposággal vezetett füzetből pontosan követhető a fiatal zongoraművész pályája, zeneakadémiai diplomahangversenyétől egészen utolsó koncertjéig. Pályafutásának alig néhány éve alatt is tekintélyes mennyiségű művet adott elő, nagy részét mindössze egyetlen alkalommal. Repertoárja a francia barokk komponistáktól saját kortársainak szerzeményeiig terjedt, bár a legfontosabb pillérek Beethoven, Chopin, Liszt és Schumann voltak. Zeneakadémiai diplomahangversenye például tiszta Liszt-műsor volt, de később Beethoven műveiből összeállított programokkal is közönség elé lépett.

Ritka eset, hogy egy 26 éves zongoraművész Beethoven-estje után ilyet olvassunk a sajtóban: „Ha eddig Faragó az elmélyülés útját járta, ezen a hangversenyen színpompás művészete teljes kivirágzásának lehettünk tanúi.” Az op. 110-es Asz-dúr szonáta előadásáról így írt a kritikus: „Faragó a maga sokrétű egyéni technikájával sajátosan leszűrt hangon állította szembe e szonátában a tételeket. Különösen szép volt az Arioso dolente szívből fakadó hangja s a remekül épített fűgában tiszta, világos intellektus és meggyőző muzikalitás sugárzott.” A sajátosan leszűrt hang, világos intellektus és meggyőző muzikalitás érezhető Beethoven-művekből készített hangfelvételein is. Előadásában az agyonhallgatott *Für Elise* is élményszerűvé válik, Beethoven zenei gesztusait a nála tíz évvel idősebb Zathureczky Ede méltó partnereként is a lehető legnagyobb természetességgel adja elő. Ugyanerről tanúskodik egy, az előző kritika után alig néhány hónappal keletkezett újságírói vélemény: „Mesteri

játéktechnikája és csodálatosan színes billentése, remekül szerkesztő művészete és tökéletes beleérzőkészsége az élet egységét keresi.” Az élet egysége – ez az a természetesség, amit olyannyira keresünk az előadóművészek produkcióiban, s ezt Faragónál megtalálhatjuk.

Az említett zeneszerzők mellett Bach, Bartók, Brahms, Debussy és Kodály műveit is gyakran szólaltatta meg hangversenyein. A francia zene különösen közel állt hozzá, ezt nemcsak legendás versenygyőzelme bizonyítja, hanem hangversenyeinek felépítése is. Fauré és Debussy darabjait nemcsak Magyarországon szólaltatta meg gyakran, de amikor a második világháború kitörésekor párizsi élő rádiós szereplését a hadüzenet felolvasása miatt később kellett kezdeni, a franciák kérésére az előre meghirdetett Schumann-opuszt Chopin, Fauré és Debussy műveivel cserélte fel.

1942 decemberében vett repertoárjára egy csokor francia barokk csembalóművet, Chambonnières, Duphly, Lully, Marais, Rameau és Couperin darabjait. Ezeket először egy múzeumi matinékoncerten, majd a Vigadóban is előadta, s néhány héttel később skandináv turnéjának harmadik koppenhágai koncertjén is megszólaltatta (az első koppenhágai hangversenyen német zeneszerzők mellett Kodály, Bartók, Dohnányi és Liszt művei szerepeltek a programon). Fauré Impromptuját és Noktürnjét a luxemburgi verseny megnyerése után számos alkalommal játszotta, de Debussy zongoraművei – különösen a *L'isle joyeuse* és a hanglemezen is megörökített *Feux d'artifice* – is gyakran megszólaltak előadásában.

A magyar zeneszerzők műveit itthon és külföldön egyaránt propagálta, Liszt, Bartók, Kodály és Dohnányi művei mellett Lajtha László és saját zongorára írott kompozíciói is megtalálhatók repertoárján. Szinte misszióként játszotta a magyar zeneszerzők műveit külföldi hangversenyein – hasonlóképpen itthon a francia zeneszerzők zongoradarabjait. Debussy *Feux d'artifice* prelúdjének hangfelvételén jól érezhető az a magától értődő könnyedség, ahogy a technikai nehézségeken túllépve a zenéé az elsőbbség. Hasonlóan fölényes muzikalitás sugárzik Fauré *Balladájának* a fiatal tanárkolléga, Ferencsik János által vezényelt hangfelvételén, a zongoratechnika teljes egészében a mű bonyolult, intim világának szolgálatában áll. A Fauré-ballada hangfelvétele nemcsak azért értékes, mert Faragó legendás versenygyőzelmet eredményező Fauré-játékának egyetlen visszahallgatható emléke, hanem azért is, mert – jelenlegi tudomásunk szerint – az első magyarországi zongoraverseny-hangfelvétel.

Faragó gyermekként eljátszhatta Nemeček Ernő szerepét Balogh Béla filmjében. Maga se gondolhatta akkor, hogy nevét később hibásan – Faragó Ödönként – fogják beírni a Zeneakadémia évkönyvébe, majd néhány évvel később, nem sokkal nagy győzelme után meghal. Emlékét azonban őrzi néhány hanglemez, őrzik növendékeinek növendékei, és nem

utolsósorban testvérének, Faragó László neveléstudósnak családja. Faragó György hagyatéka, melyet gondosan megőriztek, a közeljövőben feldolgozásra kerül, előadóművészi és zeneszerzői munkássága remélhetőleg minél inkább hozzáférhetővé és ismertté válik. S nem sokan tudnak róla, de az oldalági rokonok között van egy tehetséges francia zeneszerző és orgonaművész, aki a nevet továbbviszi: Pierre Farago. Fülemben csengnek még Faragó idézett tisztelőjének szavai, melyekkel elkészönt tőlem: „...elfelejtettük. Nem is: elfelejtették.” }

JEGYZETEK

A tanulmány megírásához szükséges források felkutatásában nyújtott segítségéért köszönet illeti meg dr. Bajnai Klára lemezgyűjtőt, Sipszer Ágnes (Magyar Rádió), Falvai Sándort, Halmágyi Katalint és Péteri Lórántot, valamint Faragó György testvérének, Faragó Lászlónak családját: Faragó Klárát és Szakács Gergelyt.

---

¹ Cziffra György, *Ágyúk és virágok*. Fordította Fedor Ágnes és Herczeg György. Budapest: Zeneműkiadó, 1983, 84.

² Újraközli: Kun Imre–Szegedi Ernő, *Faragó György*. Budapest: Zeneműkiadó, 1970, 25–28. (*Nagy magyar előadóművészek* XI)